

- здійснювати підготовку вчителів до реалізації природничої складової інтегрованого курсу;
- розвивати партнерську взаємодію між школою, сім'єю та громадськістю у формуванні екологічної культури дітей.

Отже, середній рівень сформованості природничої компетентності учнів сучасної початкової школи є наслідком багатьох взаємопов'язаних факторів: педагогічних умов, недосконалості реалізації інтегрованого курсу, недостатньої мотивації дітей і практичної спрямованості навчання. Усунення цих причин можливе лише за умов комплексного підходу до вдосконалення методичної системи природничої освіти, підвищення професійної майстерності педагогів й активного залучення дітей до дослідницької діяльності з перших років навчання.

Список використаних джерел:

1. УЦОЯО вперше оцінив природничу компетентність учнів початкових шкіл. URL: <https://surl.li/isajsv>
2. Вакуленко Тетяна. Про результати дослідження якості початкової освіти. URL: <https://surl.li/kidvda>
3. Грошовенко О.П., Казьмірчук Н.С., Вікарчук Н.Г. Формування природничих компетентностей молодших школярів засобами проєктної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. 2021. №. 1 (196). С. 95-100.
4. Казьмірчук Н.С., Стахова І.А. Педагогіка емпайерменту у процесі формування екологічної культури молодших школярів. *«Наука і техніка сьогодні»* (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)), 2024. No 13(41) 2024. С.486-499.

РОБОТИ НАД СИНОНІМАМИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ЯК ШЛЯХ ЗБАГАЧЕННЯ СЛОВНИКА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Погончук Юлія, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Комарівська Н.О., кандидатка філологічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Одним із провідних завдань початкової мовної освіти є збагачення словникового запасу учнів, розвиток мовлення, формування культури усного й писемного мовлення. У цьому контексті особливе значення має робота над синонімами – словами, що мають подібне значення, але різняться відтінками змісту або стилістичним забарвленням. Формування в молодших школярів уміння добирати синоніми сприяє глибшому усвідомленню значень слів, розвитку мовного чуття, виразності й точності мовлення.

У початковій школі важливо закласти в учнів основи знань про лексичні явища мови, зокрема про синонімію, а також активізувати їхню мовленнєву діяльність. Робота із синонімами сприяє зацікавленню дітей у вивченні слова як основної одиниці мови, формує мовленнєве чуття, розвиває навички усного й писемного мовлення, а також читацькі вміння.

Проблему лексичної синонімії досліджували такі мовознавці, як Л. Булаховський, В. Ващенко, П. Деркач, М. Жовтобрюх, С. Левченко, Л. Лисиченко, О. Нечитайло та ін. У своїх працях вони підкреслювали, що синоніми є одним із найцікавіших явищ мови, адже вони тісно пов'язані з її лексичним багатством, стилістичною різноманітністю та культурою мовлення.

Ознайомлення молодших школярів із синонімією має на меті розширення їхнього словникового запасу за допомогою найуживаніших синонімічних рядів та формування вміння застосовувати їх у власному усному й писемному мовленні. Методика роботи з синонімами спирається на загальновизнані наукові уявлення про природу лексичної синонімії та її роль у мовній системі. Оскільки синонімія є досить складним мовним явищем, вона потребує ретельно продуманого методичного підходу, щоб ефективно збагачувати мовлення учнів початкової школи.

Методика лексичної роботи має добре розроблену теоретичну і практичну базу як для середньої, так і для початкової школи (М. Вашуленко, В. Мельничайко, Н. Неусипова, М. Пентиліук, Г. Передрій, Л. Попова, А. Свашенко та ін.). У ряді досліджень приділено увагу окремим аспектам

розвитку мовлення учнів шляхом ознайомлення їх із синонімами (Н. Гац, Л. Варзацька, Г. Іваницька, Н. Лазаренко, Л. Марченко, О. Хорошківська тощо).

Вивчення синонімів у початковій школі слід розглядати як цілеспрямований педагогічний процес, який, з одного боку, забезпечує засвоєння учнями конкретної лексики та розуміння природи синонімії, а з іншого – сприяє розвитку їхнього мовлення [5].

З огляду на лінгвістичну природу синонімії та вікові особливості учнів молодшого шкільного віку, робота над цим мовним явищем у початковій школі може здійснюватися за такими основними напрямками: формування початкових уявлень про значення слова; ознайомлення учнів зі словами, близькими за змістом, та збагачення словникового запасу мовними прикладами; введення поняття «синоніми» на уроках української мови; аналіз використання синонімів у текстах під час занять з мови та літературного читання, що сприятиме міжпредметній інтеграції; засвоєння найбільш уживаних синонімічних рядів; активне застосування синонімів у власному мовленні учнів.

Опрацювання синонімії з учнями молодшого шкільного віку доцільно здійснювати поетапно. На першому, початковому етапі, основну увагу слід зосередити на практичному ознайомленні дітей зі словами, близькими за значенням, та на активному збагаченні їхнього словникового запасу. На наступних етапах – теоретичному та закріплювальному – учні початкової школи отримують елементарні знання про синоніми й активніше залучаються до мовленнєвої діяльності.

Кожен етап має свої особливості: відрізняється як за навчальними завданнями, так і за добором лексичного матеріалу, видами вправ, рівнем самостійності дітей. Важливим аспектом роботи над синонімами є розвиток уміння не лише встановлювати смислову подібність між словами, але й розрізняти їх значення та особливості вживання. На початковому етапі (1-2 класи) здійснюється формування загального уявлення про наявність у мові слів, близьких за значенням. Акцент робиться на практичних спостереженнях, доборі синонімів до вивчених слів, уникненні повторів. На теоретичному етапі (3-4

класи) відбувається ознайомлення учнів з поняттям синонімів, визначення їхніх функцій у мовленні (точність, емоційне забарвлення, стилістична виразність). Закріплювальний етап – це формування навички свідомого використання синонімів у переказах, творах, діалогах, редагуванні текстів.

Варто звернути увагу учнів на замінну функцію синонімів, яка допомагає уникати надмірного повторення однакових слів – поширеного недоліку в мовленні молодших школярів. Застосування синонімів під час редагування текстів, підготовки до написання переказів чи творчих робіт (наприклад, добір і фіксація синонімічних рядів) сприяє формуванню навичок логічного й зв'язного мовлення, а також уміння забезпечувати смислову цілісність тексту за допомогою лексичних засобів.

Розгляд текстів на уроках української мови й літературного читання є важливим джерелом збагачення словникового запасу школярів синонімами. Успіх цієї роботи значною мірою залежить від педагогічної майстерності вчителя, який має послідовно організовувати різноманітні форми діяльності: знаходження в тексті слів із подібним значенням, пояснення значень слів за допомогою синонімів, аналіз емоційного або смислового відтінку слів у межах синонімічного ряду, обговорення доцільності вибору певного слова автором.

Важливу роль у розвитку синонімічного мовлення відіграє система вправ і завдань, методично обґрунтована й добре структурована. У процесі її побудови варто дотримуватись основних дидактичних принципів: безперервності навчального впливу, урахування індивідуальних можливостей учнів, поступового ускладнення змісту завдань і повторюваності мовленнєвих ситуацій.

На початкових етапах ознайомлення молодших школярів із синонімічними засобами мови важливо підкреслити провідну роль учителя, який спрямовує навчальний процес і допомагає учням усвідомити функції синонімів у мовленні. Поступово, із набуттям досвіду, учні стають дедалі самостійнішими в аналізі мовного матеріалу та виконанні різних типів вправ. Підвищити результативність

роботи із синонімами допомагає залучення ігрових методів, використання наочних посібників і цікавих дидактичних матеріалів.

Отже, робота над синонімами в початкових класах є важливою складовою лексичної роботи й спрямована на збагачення словникового запасу учнів, розвиток мовленнєвих навичок і формування культури мовлення. Її ефективність залежить від методично продуманої системи вправ, поступового ускладнення завдань, урахування вікових особливостей учнів і цілеспрямованої діяльності вчителя. Така діяльність не лише розвиває мовлення, а й виховує естетичний смак, увагу до мовного багатства української мови.

Список використаних джерел:

1. Дідух К.І. Збагачення мовлення школярів синонімами. *Початкова школа*. 1996. №8. С.20-23.
2. Комарівська Н. Методичні аспекти застосування цікавої граматики на уроках рідної мови в початковій школі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія* : Збірник наукових праць. Вип. 41. Вінниця : ТОВ Нілан ЛТД, 2014. С. 46-51.
3. Лазаренко Н. І. Збагачення словника молодших школярів прикметниками. *Початкова школа*. 1999. №1. С. 14-17.
4. Пономарьова К. Робота над синонімами як засобом увиразнення мовлення. *Початкова школа*. 1997. №6. С. 15-18.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи : Підручник для студ. пед. фак. Київ : Абрис, 1997. 416 с.
6. Сучасна українська літературна мова : навч, посібник для стуц. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.